

VILNIUS UNIVERSITY
INSTITUTE OF LITHUANIAN LITERATURE AND FOLKLORE

PAULIUS JEVSEJEVAS

THE POETIC IDIOLECT OF SIGITAS GEDA

Summary of Doctoral Dissertation
Humanities, Philology (04 H)

Vilnius, 2017

The doctoral dissertation was prepared in 2011–2016 at Vilnius University

Research supervisor – Doc. Dr. Dalia Satkauskytė (Vilniaus University, Humanities, Philology – 04 H)

The dissertation shall be defended at a public council

Chairman – prof. dr. Skirmantas Valentas (Šiauliai University, Humanities, Philology – 04H)

Members:

prof. dr. Nijolė Kašelionienė (Lithuanian University of Educational Sciences, Humanities, Philology – 04H)

doc. dr. Rita Tūtlytė (Vilnius University, Humanities, Philology – 04H)

prof. dr. Dainius Vaitiekūnas (Lithuanian University of Educational Sciences, Humanities, Philology – 04H)

dr. Audronė Žukauskaitė (Lithuanian Culture Research Institute, Humanities, Philology – 04H)

A public defense of the dissertation will be held at 3 PM on December 15, 2017, in Donelaitis Hall at the Faculty of Philology, Vilnius University.

Address: 5 Universiteto st., LT-01131, Vilnius, Lithuania

The summary of the dissertation was sent to the relevant institutions on

The dissertation is available at the Vilnius University Library, the Library of the Institute of Lithuanian Literature and Folklore and on the Vilnius University website at: www.vu.lt/lt/naujienos/ivykiu-kalendorius

VILNIAUS UNIVERSITETAS
LIETUVIŲ LITERATŪROS IR TAUTOSAKOS INSTITUTAS

PAULIUS JEVSEJEVAS

SIGITO GEDOS POETINIS IDIOLEKTAS

Daktaro disertacijos santrauka
Humanitariniai mokslai, filologija (04 H)

Vilnius, 2017 metai

Disertacija rengta 2011–2016 metais Vilniaus universitete.

Mokslinė vadovė – doc. dr. Dalia Satkauskytė (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – 04 H).

Disertacija ginama viešame disertacijos gynimo tarybos posėdyje

Pirmininkas – prof. dr. Skirmantas Valentas (Šiaulių universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – 04H).

Nariai:

prof. dr. Nijolė Kašelionienė (Lietuvos edukologijos universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – 04H);

doc. dr. Rita Tūtlytė (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – 04H);

prof. dr. Dainius Vaitiekūnas (Lietuvos edukologijos universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – 04H);

dr. Audronė Žukauskaitė (Lietuvos kultūros tyrimų institutas, humanitariniai mokslai, filologija – 04H).

Disertacija bus ginama viešame disertacijos gynimo tarybos posėdyje 2017 m. gruodžio 15 d. 15 val. Filologijos fakulteto Donelaičio auditorijoje.

Adresas: Universiteto g. 5, LT-01131, Vilnius, Lietuva.

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2017 m. lapkričio 15 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto bibliotekose ir VU interneto svetainėje adresu: www.vu.lt/lt/naujienos/ivykiu-kalendorius

Introduction

This doctoral dissertation is a study of works by Sigitas Geda (1943-2008), one of the most distinguished Lithuanian poets from the second half of the 20th century to the beginning of the 21st century. Besides, the dissertation raises theoretical questions about the manner of being of meaning and sense of a particular utterance or a particular text. Theoretical speculation is needed in order to ground the ‘idiolect’ as a semiotic, and not just linguistic, base for an approach to poetry. In this sense, the problem of the poetic idiolect is seen as the problem of peculiarity, singularity of poetic texts. The first part of the dissertation is dedicated to the theoretical questions, and the second part – to testing inferences by analysis of chosen texts.

Essentially, this study deals with what could provisionally be called the early and middle ‘non children’s’ poetry by Geda: the books *Pėdos*, *Strazdas*, *26 rudens ir vasaros giesmės*, *Žydinti slyva snaigyno ežere*. I hope the conclusions presented herein will induce a novel outlook at other works by Geda, and I am certain that a consideration of those works would greatly enrich these conclusions.

The **goals** of the dissertation are:

- To develop a semiotic problematic of the particularity of texts by interpreting the linguistic concept of the idiolect.
- To outline an approach that would allow for the analysis of textual corpuses in light of their semiotic particularity.
- To apply that approach to a chosen corpus of poetry by Sigitas Geda.

Methodology

The first part of the dissertation is dedicated to a philosophical analysis of the possibilities and obstacles to developing a problematic of particularity in the frame of French, Greimasian semiotics. First of all, a semiotic reinterpretation of the linguistic concept of the idiolect is needed, and then an application of the concept to the problem of

the text as an object of meaning. Since semiotics has traditionally been more interested in the most general process of signification as well as in types of discourse rather than particularity or singularity, there is a lack of a developed problematic of the text as object. Here, the Object-Oriented Ontology of contemporary philosopher Graham Harman comes in handy, since therein the ‘object’ is approached dynamically, without simply identifying it with a ‘thing’ in the everyday sense, and by taking as a point of reference the phenomenological philosophy of Edmund Husserl and Martin Heidegger, which is ‘genetically’ related to semiotics. For the sake of demonstration, several descriptions and comparisons of poetic texts are presented.

In the second part of the dissertation, chosen texts of poetry are analysed using a distinctive approach which is essentially but loosely based on the analytic praxis developed by the Greimasian school, combining close reading, description and modelling. Instead of a meticulous and comprehensive description of a single text that has become somewhat of an emblem of Greimasian semiotics, an attempt is made to comprehensively describe such relations between elements as show through in the whole of a book of poems or several books. These relations are identified by noting recurrent figurative choices, plot motives, representations of the structure of the world or subjective experiences, specifics of language use etc.

Structuring the ‘material’ thus acquired sometimes necessitates a reconstruction of contexts that helps to understand the features of texts that are evidently specific because of their linguistic guise but the relevance of which is not self-evident. Ultimately, the discrete specific features of the language of the text are treated as indications that lead towards an eidetic frame – in Harman’s words, towards real qualities of texts. Such real qualities are described by fusing separate relations of elements into nucleuses that, notwithstanding their sometimes very large anthropological span, coexist in the same texts. These nucleuses are called semio-idiolectic formants.

Novelty and relevance

The dissertation raises the question of textual particularity and objecthood that is not typical of Greimasian semiotics. The juxtaposition of Greimasian semiotics and

Harman's Object-Oriented Ontology provides for fresh reflection on the problems of the mode of being of sense and meaning and of the conditions for acquiring knowledge about them. Usually, in Greimasian semiotics, following Louis Hjelmslev, texts are considered as an incidental factor of a general, achronic semiotic process or as a relative construct. Considering the objecthood of texts highlights the historical dimension of meaning and the problematics of interaction, since the text-object is only accessible by reading and has certain features that cannot be simply transferred to another text.

Also, the dissertation is a comprehensive study of some of Sigitas Geda's oeuvre that has not received sufficient academic attention thus far, even though he was one of the most distinguished poets of his time, considered to be an important modernizer of Lithuanian poetry. Distinguishing and describing semio-idiolectic formants reveals the specificity of Geda's poetry and also the extent to which it is dependent on the mainstream tradition of Lithuanian poetry.

The description of semio-idiolectic formants allows for an appreciation of poetry as a universe of form that might be axiological, subjective, political or ontically peculiar. In other words, it allows for a trespassing of the framework of 'text without context' as a micro-model of language towards a broader anthropological understanding of both literature and semiotics. At the same time, new problems arise, since an analytic approach to semantic constructs beyond discourse as totality of signification is lacking.

Dissertation theses:

1. From the point of view of textual semiotics, the idiolect is determined by the tension between the text's object-hood, the becoming of its meaning during the reading process, and the foundation for its sense in 'the world of common sense'.
2. Reading is an action, when in the horizon of a fixed linguistic semblance, the textual surface is constituted, which allows, via becomings of meaning, for an unfolding of ever-novel profiles of the text as its changeable features.

3. The semiotic particularity of a text is discovered when its changeable surface is transformed, with an effort by the reader, into trajectories of articulation of meaning.
4. Trajectories of articulation are formed on the basis of sense, when the interaction between text and reader is incorporated into 'the world of common sense' that allows the reader to grasp the essential features of the text.
5. Describing the peculiarity of particular texts is possible by distinguishing semio-idiolectic formants which are specific configurations of 'the world of common sense' that ground trajectories of articulation.
6. Four main semio-idiolectic formants can be distinguished in the analysed texts by Geda: 1) 'vision of an elementary world', 2) 'hyperarcheological sight', 3) 'relation between *poet* and *Lithuania* and procution of "lithuanianness", 4) 'cosmos of extraordinary figures'.
7. Based on the notion of semio-idiolectic formant, the semiotic conception of a poetic idiolect trespasses the single-text frame and allows for an inquiry into the formation of poetic individuality as based on recurrent interaction.

Structure and contents of disseration

The **Introduction** presents the general conception of research, the goals of the dissertation, discusses previous studies of the poetry of Sigitas Geda, the novelty and relevance of the dissertation, its methodological principles, and presents the final theses.

The first chapter of part I, '**A Semiotic Approach to the Concept of the Idiolect: From Individual Speech to the Particular Text**', discusses, in general terms, the linguistic problematic of the idiolect, and raises the question of the possibility to interpret this problematic in a semiotic framework. It is argued that such an approach could be productive for several reasons.

First, in the field of semiotics, poetry is usually discussed in terms of *type of language* (as in literariness, poeticity etc.), leaving aside the question of the way a particular

text acquires meaning. Works by Julia Kristeva, Roland Barthes, Micheal Riffaterre are ascribed to this conception. It is argued that in these works, a modernist conception of art and literature as a sovereign mode of expression and communication is taken as a point of departure, with literariness or poeticity conceptualized as a ‘disturbing’ type of language. The status of meaning is not conceptually defined but is conceived in value-driven terms, in accordance with the aforementioned conception of art.

In this context, Greimasian semiotics is singled out as a field where poeticity is defined as a *type of discourse* which functions not in verbal language only, but as a general semiotic process, constructed deductively under aprioric conditions. In this case, a separate ‘poetic grammar’ is the point of concern, and poeticity is normalized and associated with other processes of the production of meaning. But even though the Greimasian conception of poeticity seems more progressive, it is just as far from the problem of particularity, because each text is seen as an occurrence of certain typical poetic procedures.

As a contraposition to research of language and discourse *types*, the particular text as an object is considered, which appears not through enunciation or deduction but in the situation of reading. The structuralist and post-structuralist conception of reading (Barthes, Greimas, Eco) is discussed, reproaching its derivative nature, as it seems to have been deduced from the conception of the production of meaning. Such origins also mean that this conception has nothing to do with the text as an object. Thus, in the end of the chapter, it is proposed to acknowledge the being of the text-object as a formal condition for inquiring into ‘semiotic idiolects’, or the particularity of texts. This leads to a preliminary definition of the semiotic particularity texts: it is an articulation of meaning that is discovered as an object. It does not provide immediate acces to meaning but establishes a relation to it, a relation into which the reader integrates herself.

In the second chapter, **‘The Individual at the Fountainhead of Manifestation of Meaning, or The Intensity of Sense’**, previous arguments are revised by coming back to the linguistic problematic and discussing a paper by Michael Barlow, ‘Individual Usage: a Corpus-based Study of Idiolects’ (2010). This study of speeches by five press secretaries of the U. S. Whitehouse reveals that idiolectal variations affect even the most common constructive elements of language, not to mention rhetorical devices or marks of socio-cultural provenance. On such grounds, a premise is made that the use of language cannot be

dissociated from the individuality of the speaker, and that this individuality is distinct from language and thus cannot be exhausted by the problematic of *enunciation* as initiated by Émile Benveniste. The *enunciator* is instituted in discourse itself, while the *speaking individual* is already there without discourse, which is affected by her being.

It is argued that the speaking individual is not an empty frame to be filled up by discourse, but is rather meaningful herself and provides a ground for what Paul Ricoeur calls the “utterer’s meaning” (*Interpretation Theory: Discourse and the Surplus of Meaning*, 2000). A semiotic approach to the idiolect opens up the possibility to interrelate the utterer’s meaning and the utterance meaning by emphasizing the individuality of the former and the particularity of the latter, since the text, as an object, is also paradoxically ‘beyond’ language. As for the utterer, by choosing what and how to employ in forming her expression, she reveals her own understanding of the situation that she takes part in.

This is linked to the Greimasian conception of the relation between sense and meaning, according to which sense is a ‘natural’ medium for man, a self-evident given, on the basis of which articulation of meaning takes place. From the standpoint of research into idiolects, one could say that the utterer herself ‘selects her words’ when she paraphrases what she finds ‘naturally understandable’. In other words, this ‘natural feeling of understanding’ appears to the utterer in the background of making meaning, wherein it (the ‘feeling’) comes under the risk of ambiguity and obscurity simply because it acquires a linguistic guise which cannot be controlled.

The linguistic guise does not have meaning in itself, it can only be understood – this also by making meaning on the basis of sense or the ‘feeling of understanding’. Thus, articulation, as a ‘making’ of a linguistic guise, is also particularization, because meaning emerges through an understanding of that particular guise. Every utterance by an individual is marked by tension between linguistic choices that are grounded in her understanding of the situation, and language in general as an anonymous medium of the discursive which is a site of choice but does not in itself imply understanding. Thus, from the standpoint of the listener, no single utterance of the speaker is self-evident and matter-of-course, but every utterance necessarily ‘says’ something about the utterer or rather her relation to the sense of the situation or ‘the world of common sense’ in general. This way, choices constitute the

intension of individual expression when it is important that some meanings are there and others are not.

In the third chapter, **‘The Problem of the Particularity of a Text’**, this semiotic conception of the idiolect is applied to the problem of the particularity of a text. An experimental juxtaposition of several different texts reveals the difference between a type of discourse and a particular text. In comparing texts not as occurrences, but as linguistic semblances, their similarities and differences appear, suggesting that texts actually have *features*. Descriptions of features of texts are inexhaustible in principle: this is how the object-hood of a text appears, making its linguistic semblance incommensurate with language as such (i.e. a text is not a bundle of language). The critique by Paul Ricoeur and Rita Felski of the constructivist approach towards texts is recalled, and it is suggested to see that approach as a formula for symbolic value, not sufficient for a semiotic explication of a text. A consideration of the specifics of texts as phenomena is called for, which would include the dimension of interaction (reading and understanding) and a surpassing of the framework of language organization and discourse production.

Such an approach is exemplified by a discussion of the reflexivity and kinetics of reading that can be found in an excerpt of a poem by S. Geda, ‘A Poem About Liškiava Falling Into Ruin’. It is argued that ensembles of meaning (such as ‘reflexivity’), sensuous elements (kinetics) and other formations are part of the process of meaning production, which is why a priori competences of discourse production are not sufficient. A partial definition of the semiotic intension of a text is offered: it is the potential of a text to capacitate meaning-making as an articulation of ‘the world of common sense’.

In the fourth chapter, **‘Beyond Types of Discourse: Semiotic Existence’**, it is proposed that research into semiotic intension of texts make use of the analytic praxis developed in Greimasian semiotics, as operating in the plane of ‘semiotic existence’, a specific mode of being. This mode of being is conceived as a rejection of a priori ontic distinctions: both a written and a physical action are actions, i.e. they are of the same status. Any kind of reality or unreality, veracity or falsity depend not on essence, but on meaning.

The status of texts and meaning in standard Greimasian semiotic theory is discussed. Making the text an operational concept and the resulting constructivism are criticized, because such decisions are based on the premise that only the overall linguistic

process or discourse can be analyzed, while the meaningful implications of any text are only a function of this process or discourse. If any semiotic elements that secure the analyst's theoretical project and the coherence of her analysis are called a text, this concept simply does not have anything to do with any particular text and can only help to explain the way in which material for discourse-oriented research is found in a particular text but not how the meaning of that text emerges. From this standpoint, the conception of 'radical constructivism' as developed by Gianfranco Marrone ('L'Invention du texte', 2008) is criticized as unscientific.

In the beginning of chapter five, '**In Search of the Text as an Object of Meaning – the Role of Reading**', the conception of reading as interaction is compared to Umberto Eco's conception of the model reader. An argument in favor of autonomy of the text and the reader is made. Because of such autonomy, reading is not exhausted by the realization of pre-inscribed textual strategies, as argued by Eco. Reading is described as a specific mode of 'looking' when one sees not simply letters, but the dispersion of meanings on the textual surface. This dispersion also requires a certain activity, which shows that the surface of a text is not given as such but implicates the reader. It is argued that the meaningful textual surface emerges when trying to reveal the potential for articulation of a given linguistic semblance. This requires an *effort*: the linguistic guise of a text becomes a meaningful surface by making the terms on which it can be conceived as an articulation.

Two aspects of interaction with texts as specific objects are formulated, one negative and one positive. In the negative view, no particular text is self-explanatory or naturally understood. In the positive view, in order to articulate a dispersive surface into meaningful trajectories, an effective potential is revealed that binds the text and the reader by analogy. This is demonstrated by analysis of two examples, a title of a news portal and an excerpt of a poem by Geda. The conclusion is made that in both cases several incommensurable configurations of effectivity co-exist in the same text, implying not pre-defined structures of meaning, but a participation in processes of making meaning, processes that transcend the limits of discursive content and expression. On the side of the text, this leads to an acknowledgement of its worldliness, i.e. the potential of a text to activate meaningful infrastructures, sensuous, narrative dispositions, practical modes of action, regimes of experience etc. that operate beyond its phenomenal limits. On the side of

the reader, this necessitates an acknowledgement of a participatory potential, actualized and formed while reading, such as a capacity to support discursive memory, imagine, generate affects, passional states (such as ‘curiosity’), and so on.

In chapter six, **‘The Text Beyond the Mechanism of Discourse’**, inferences drawn in the earlier chapters are summarized. Greimasian definitions of understanding and reading are discussed. They are criticized as undeveloped and it is suggested that we acknowledge that reading and understanding a text is not the equivalent of enunciation on the side of the ‘enunciatee’. Instead, understanding is defined as the way in which a text is given to a reader. Since meanings of a text emerge through efforts of a reader, their dispersion is to be conceived as a dynamic of the reader’s lived time, its semantic becoming.

An approach to the particularity of texts that is inclusive of understanding opens up an intermediary state between the thoroughly monumental status of the text as a site for the institution of some special meaning, and the status of a text as a neutral projection of autonomous discursive procedures. These two poles, apparently opposed to each other, are discussed in view of a common ground which is the same concern for the subordination of the question of textual meaning to a cultural power of concentration and distribution of meaning. From this standpoint, the positions of philosophical hermeneutics and structuralism are briefly discussed.

In chapter seven, **‘The Objecthood of a Text’**, the concept of effect of meaning, important in Greimasian semiotics, is discussed. It is suggested that the concept be dissociated from the constructivist conception of texts and linked to the semiotic competences of the reader, competences that are defined not only as a logical condition for the production of discourses, but also as a dimension of semiotic existence. Through the notion of effect of meaning, the reader’s effort at understanding reveals itself as a textually mediated auto-potential. In order to study this process, we need to conceptualize an adequate research regime allowing us to locate modulations of reading and understanding. To this end, the proposition by Greimas to compare a text to a sensual object is recalled discussed.

In chapter eight, **‘Dual Qualities of a Text as Semiotic Object’**, the Object-Oriented Ontology of philosopher Graham Harman is introduced, providing a conceptual ground for approaching the text as an object. According to Harman, traditional

philosophical realism and mainstream idealism do not pay attention to the problem of objects. As an exception, he invokes the presence of objects on the phenomenal plane as indicated by Edmund Husserl. Harman introduces a double distinction related to the intentional or the *sensual object*. On the one hand, there is the distinction between ever-changing sensual qualities of a sensual object and the object itself: the sensual object may appear in different profiles, shades, moods, but none of these will ever exhaust it. On the other hand, there is the distinction between the sensual object and its real qualities: the sensual object has certain eidetic features in absence of which it would not remain the same or would be destroyed. Real qualities are not directly accessible but can only be accessed indirectly.

The appearance of a particular text via reading is associated with the sensual object as a centre for its sensual qualities: impressions, omissions and conjectures of readers may vary greatly, the ‘meaning’ of the text is unpredictable, but what is read is always a particular linguistic semblance that is not exhausted by impressions and meanings. An elementary means for locating the indeterminate becomings is suggested, whereas the explication of textual particularity is linked to real qualities of textual objects that are supposed to make sure that it is *this* particular text, and not another one, that is being read.

In chapter nine, ‘**Beyond the Becoming of Meanings: Reality of Sense**’, it is argued that approaching the eidetic make-up of a text as an object is only possible if we acknowledge reality even to ‘paper’ semantic constructs. After an analytic demonstration, it is argued that real qualities of a text determine its mode of being, when some surface features become ‘material’ for those qualities and others do not, i.e. some features are brought forth and others are not. Real qualities themselves can be distinguished as semantically formations of a historic nature that bind the text, the reader and the ‘world of common sense’. For example, ‘hyper-archeological sight’ appears in textual situations, but only with the reader actualizing the concept of ‘generational chain’ together with a narrative image wherein a special subjectivity synthesizes ethnographic symbols on the basis of that concept. This way, a plot-like model for a ‘search of ancestors’ in one’s familiar surroundings emerges. These formations are called *semio-idiolectic formants*. It is noticed that several formants may co-exist in a single text, without any principle of coherence relative to the whole of the text. Instead, semio-idiolectic formants articulate with each other

when each of them in its own way takes elements of the text's linguistic guise for its 'material'. This is demonstrated with an example of textual mixing that reveals how the textual surface is not materially determined in itself. This allows for a premise that semio-idiolectic formants may be valid for more than one text.

The second part of the dissertation is comprised of four chapters, each of which is dedicated to one semio-idiolectic formant operating in the chosen works by Sigitas Geda.

The first chapter, '**A Vision of an Elementary World**', discusses the way in which, in the collection of poems *Pėdos* (*Footprints*) and the poem *Strazdas*, a certain visual landscape is formed that is characterized by 1) discrete elements each of which fills up the whole of its scope, 2) that entertain unidimensional, simple relations, and 3) that are either homogeneous conceptual schemes, or 'cosmic' elements that complement those schemes and provide them with a utopian importance. The relation of obvious implication between these elements allows for a resemantisation of predetermined cliché connections (such as *dear mother :: dear earth*). The usage of material from cultural memory for elementary schemas of 'world order' (such as *grass :: bread :: trees; children :: home :: bread*) and the charging of such schemas with a utopian intensity provided by fragments of 'cosmic' discourse is deliberated upon.

The schemas are based on an agrarian conception of the world, and intensified by fragments of scientific, technologic, elemental discourse. This way, the agrarian conception is reformulated and utopianized by simulating its universality. This is explicated as an elementarization of the world and a projection of an 'elementary man's' lifestyle, based on a small number of unambiguous entities and their regular interrelations. This creative strategy is described as a sort of cultural programming and is compared to corporate popular culture. It is noticed that *Strazdas*, the main character of the long poem named after him, functions as one of the 'cosmic' elements that simulate universality.

The second chapter, '**Hyper-Archeological Sight**', discusses the metaphorized subjective experience of a certain categorical intuition, typical of the poems in *Pėdos* and *Strazdas*. A subject, located in the present, confronts certain objects, or a landscape, through which the past appears before him. This way, sight reveals the past without any temporally restricted attempt at reconstruction, via an instantaneous impression. The object of such

sight is sensual, but also typical, self-explanatory, devoid of distinguishable traits, and thus equally accessible to everyone.

The choice of specific objects, their localization and qualifications (the *footprint of the tribe on puntukas*, which is the name of a well-known boulder in Lithuania, *brown reeds in the lake*, landscape of *Lithuania*, *coloured eggs*, *stackyard*, *grass* etc.) limits the sociosemiotic scope of ‘everyone’ with an ethnographical orientation. However, here the ethnographic quality is not schematic, but substantial, akin to ‘closeness’ or ‘ownness’. Since from the point of view of subjectivity all those objects are stumbled upon accidentally, they resemble novel or refurbished ethnographic symbols.

Further on, the construction of the situation of subjective experience is discussed. It is noticed that the appearance of the object can be constructed differently, but in all cases the experience is rather speculative, opening the imaginative ethnographic category of ‘participation in the generational chain’ by making use of the possibilities of language. Because of this, the sensual nature of the situation of confrontation between subject and object is misleading, since the sensual perception of the object is actually limited to its appearance. It is inferred that, actually, the objects of ‘hyper-archeological sight’ are synthesized, as projections of a direct junction with the past.

The third chapter, **‘The Poet-Lithuania Relation and “Lithuanianness”**, discusses, in sociosemiotic terms, a sort of modern mythology that directly relates *Lithuania* and the *poet*, i.e. a social space and its equivalent, an actor that is not so much a member of that social space as its mediator. It is claimed that the axis that binds these two poles is the production of ‘Lithuanianness’, performed via textual practice. This practice is described as a certain selectivity of writing and compared to Roland Barthes’ conception of *écriture*. It is noticed that ‘Lithuanianness’ permeates through Geda’s texts and overshadows other realities, and the example of landscape construction is examined, wherein even exotic countries become ‘Lithuanian’.

Invoking the socio-semiotic concepts of Eric Landowski, this *écriture* of ‘Lithuanianness’ is described as an active attempt to form and reform the collective self as a norm for the ‘ownness’ of sociosemiotic space. In order to highlight the specifics of this textual praxis characteristic of Geda’s poetry, a comparison with the poems of Maironis (‘Evening (On the Lake of Four Cantons’) and pranas morkūnas (‘don juan’) is undertaken.

Gender roles are taken as a ground for comparison. It is observed that the poetry of Geda is closely related to the poetry of Maironis, but with an essential alteration: in Maironis' text 'Lithuanianness' is articulated in view of resonance, while in Geda's text it is produced in view of expansion. It has to be produced because various domains of modern life and discourse are nontraditional in principle and thus they cannot be covered by folkloristic resources. The production of a collective self is associated with hermeticity, because the main objective of the reader in this case is to recognize signs on the basis of predefined socio-semiotic characteristics.

The hierarchic relation between the *poet* and the set of anonymous anthropomorphic entities that comprise *Lithuania* is discussed. The *poet* directly interacts with *Lithuania* as an object, thus he is the only true subject, superior to all the other members of *Lithuania* as an environment. The *poet* interacts with members of this environment via his capability to read the homogeneous cultural code that binds it. It is argued that this configuration is the real, deep mythological structure of Geda's poetry, thus in principle his mythology is political, not cultural. The *poet* of Geda is compared to the *Hero mediator*, a type of politician described by Landowski that embodies a certain mode of being together. The question of how to explain poetry that purports to take over the functions of politics is raised.

The fourth chapter, '**The Cosmos of Extraordinary Figures**', discusses the specifics of the figurative dimension of Geda's poetry (i.e. the figurative as defined in Greimasian semiotics). It is observed that the texts of Geda contain unusual, odd figures that cannot be compared with other elements of the texts. These are entitled 'extraordinary figures'. It is demonstrated that these figures are neither metaphors nor symbols. It is argued that they cannot be incorporated into the standard Greimasian definition of the figurative, because they do not have equivalents in the plane of expression of the natural world.

In order to expand this definition, figurativity is considered as a semiotic image of the everyday experience of *the habitual*: figures are neither things nor words, but they are constantly articulated by taking part in discourses and activities. Geda's extraordinary figures are explicated as grounded on a gesture of moving out of the field of the habitual, when relations that safeguard the usual, 'natural' apprehension of figures are ruptured. This

way, the figure itself becomes a field of articulation, and its being there a meaningful deviation.

It is emphasized that these deviations emerge as a principle of being of a text and not as a result of reasoning. The example of Geda's *26 Chants of Autumn and Summer* is given, wherein the production of extraordinary figures is seemingly the main force that guarantees the continuity of the text. The question is raised of what could be the foundation for the autonomy of extraordinary figures. It is argued that we need to acknowledge figures in general as complex articulations, as well as the possibility to create new figures. Meanwhile, Geda's extraordinary figures also presuppose a peculiar regime of perception: they do not have an ultimate shape, but are becomings.

These figures are dissociated from the substantive make-up of habitual figurativity – they are metaphorically fluid. The non-substantivity, metamorphous character and intensity of these figures reveals their *oniric* origins. Nevertheless, extraordinary figures do not appear in dreams, but in texts, thus the importance of active imagination (and not recognition) is stressed in their explication. The apprehension of extraordinary figures cannot be explained by rational cognition or sensitivity, but should be associated with imagination as a 'dynamic response', as it is described by Kristupas Sabolius (*Furious Sleep: Imagination and Phenomenology*, 2012). In this sense, imagination is an effort by the reader. It is demonstrated how such an effort is prompted and atmospherically grounded by texts of the *26 Chants of Autumn and Summer*. An atmospheric break that occurred in the *26 Chants*, as opposed to *Footprints* and *Strazdas*, is marked, a break that unleashed the dispersion of extraordinary figures.

Conclusions

Sigitas Geda (1943-2008) is one of the most distinguished Lithuanian poets of the second half of the 20th century and the beginning of the 21st century. The dissertation *The Poetic Idiolect of Sigitas Geda* is an attempt to reveal the singularity of the poetry by this author by way of a semiotic reconceptualization of the concept of the idiolect.

Interpreting the linguistically defined idiolectic situation from a semiotic point of view, a premise is made that the link between language and its use with individuality is not

only formal, and that it goes beyond the logical frame of establishing the subject of enunciation. Instead, the peculiarity of the utterer *is manifested* through her way of speaking: a way of speaking is not just one of many ways to say ‘the same thing’; in semiotic terms, a way of speaking is a mode of being, which reveals how the speaker understands the situation of his own expression. This can only be grasped if we acknowledge the meaningfulness of the situation: for example, if two persons, A and B, being in the same professional position, following the same official protocol for behavior and manner of speech, differ in that person A uses many more constructions in the first person, while person B uses many more constructions in the third person, this reveals not only that there are formally separate repertoires and usages of language, but also that there are individual ways to approach the same office and protocol. In other words, semiotically speaking, idiolectic patterns appear as a meaningfulness of the being-there of an individual. This shows that elements of meaning cannot be defined by means of the phenomenal surface only (i.e. elements of a semiotic system): their apprehension cannot be dissociated from the one who is making meaning.

This intermediate conclusion is transferred into considerations about the meaning of texts. It is argued that the conception of textual immanence, based on a premise that poetic language is self-sufficient, also puts aside the meaningfulness of texts because it is oriented either towards ‘literariness’ or, in a broader semiotic conception, towards the text as a repository of meanings that are also considered to emerge from isolated and self-sufficient relations between linguistic elements. Behind such a conception there is the premise that elements of meaning in the textual ‘repository’ are accessible in a simple and neutral manner, as if they were self-evident. This way, the problem of understanding is bypassed, and with it, any possible problematic of particularity, because particularity emerges when we are confronted with intensity of meaning, i.e. meaning that has not yet been apprehended.

In accordance with the semiotic praxis of analysis, such a link between particularity and understanding prompts us to take a look at the very moment of emergence of textual meaning: this moment is brought out via the meaning-implications of reading as a ‘physical’ action (as opposed to pre-inscribed textual strategy). An attempt is made at describing the way the surface elements of a text are ‘made-to-mean’. Tentative analyses of different cases

reveal that elements of a textual surface do not have any predetermined and self-evident meaning or a unified principle of coherence; instead, they appear in the time of reading as a shimmering, a multiplicity of vectors of making-mean, with ever new connections and profiles of the text springing up and a sort of space-time of reading a text established. This way, the text reveals itself as an object of meaning, an object that by the intensity of its being determines the indefiniteness of the odd configurations of elements of the textual surface as well as a generally potential nature of this surface.

With reference to aforementioned conclusions, a gap between the epistemological premises of classical Greimasian semiotics and the original praxis of textual research of the Greimasian school is observed. It is argued that the efficacy of the praxis is determined by a sort of bracketing of pre-conceptions and an acknowledgement of the reality of elements on the textual surface. When this principle is extended to all the surface elements, its potential and temporal nature is revealed. This does not allow us to posit, as Greimas did, a predetermined invariant somewhere beyond the surface of the text, supposedly exhausting the text as object of meaning. Whilst it seems possible to separate the text-object from instances of enunciation (because they are logically presupposed by the being of the text), it is impossible to do the same with understanding. It is argued that by removing the problem of understanding from the horizon of research, we simply take for a reference point the finite interpretations (calling them the ‘effect of meaning’) performed or chosen by the researcher beyond the frame of description, and disregard the potential nature of the textual surface. Such a standpoint leads towards a conception of culture as a medium for circulation of interpretations and a sort of power over meaning, and a conception of semiotics as an instrument of that power (this is clearly demonstrated by Gianfranco Marrone). But it is not able to appreciate the particularity texts and ends up by separating meaning from any human individual that is not a derivative construct.

Since the potential nature of the textual surface does not allow us to take the would-be spontaneous effect of meaning for a point of reference and for an affirmation of the posited fundamental invariant of a text, the dissertation suggests to seek another way of inquiring into the meaningful particularity of texts. It is observed that the aforementioned acknowledgement of the reality or ‘semiotic existence’ of textual elements is effective not because they are acknowledged as non-fictional or factual, and not because there is some

sort of transition into the ‘world of the text’, but because their reality is reality of meaning, the being of a text as meaningful object. It is asked how the being of text-object of meaning is related to the multiple and profiled appearance of surface textual elements in the time or reading. With reference to Graham Harman’s model of Object-Oriented Ontology, this relation is described as a dual tension between the object and its qualities: on the one hand, the text is confronted as a variable and potential, ‘sensual’ (intentional) givenness of surface elements; on the other hand, it is confronted as a givenness of meaning that is not dependent on potential variations but appears as real qualities that ground the being of the text as this particular text.

Harman’s model allows for a novel outlook at texts as objects of real meaning, which seems more relevant when inquiring into semiotic particularity. The search for real qualities of texts is suggested as a paradoxical analytic gesture: when trying to trace them, one has to overcome the potentiality of the sensual-intentional surface, but this is not done by orienting oneself towards an abstract invariant or an interpretational finalization of ‘the whole’ beyond the text-reader interaction; instead, it is suggested to orient oneself towards the very surface elements as *real* in the aforementioned mode of semiotic existence – in this sense, they are independent of the ‘what-is-it-about’ structure of interpretation and thus beyond the possibility to reconfigure them according to predetermined systemic premises. In an attempt to re-theorize the naïve conception of effect of meaning, this real givenness of surface textual elements is disclosed by describing them in view of *effectiveness* and by tracing the manner in which textual being is instituted as something that requires an effort at understanding.

Tentative descriptions of various examples and comprehensive descriptions of texts by Sigitas Geda reveal that the effectiveness of texts emerges via distinct meaning-formations, which are denominated as *semio-idiolectic formants*. These formants are established when necessary relations between surface textual elements are revealed, relations that go beyond the frame of a single text. For example, if there are enumerations of entities that conform to the stereotypes of an agrarian worldview in several poems, this shows that there is a schematism that is neither an invariant (because the occurrences of enumeration differ), nor an essential qualification of ‘the whole’ (because it is independent from other elements of a single poem, and there is no reason to argue that the poems

described are necessarily the only ones wherein this schematism could occur); instead, the schematism requires a confrontation with and an acknowledgement of the worldview in this guise.

Descriptions of texts by Geda distinguish four semio-idiolectic formants: ‘vision of elementary world’, ‘hyper-archeological sight’, ‘poet-Lithuania relation and “Lithuanianness”’, ‘cosmos of extraordinary figures’. Even though it is doubtful that these are the only formants that it would be possible to distinguish, they are enough to reveal that semio-idiolectic formants are multiple autonomous configurations that are not dependent on any predetermined ‘higher’ or ‘deeper’ coherence but are themselves formative of the textual surface. Thus, the particularity of a text is brought forth by the coexistence of autonomous formants – in terms of the time of reading, it could be conceived as a search for equilibrium that would warrant the meaningfulness of a text.

The conclusions of the dissertation allow for the consideration of several further problems: a) how does the aforementioned equilibrium of meaningfulness come into place and what shape could the dynamics of relations between separate formants take; b) is the conception of textual particularity as a constellation of autonomous formations able to provide novel semiotic insight into the problematics of individuality; c) having fixed the distinction between the text as a culturally determined interpretative construct of a ‘whole of meaning’ and the text as a site of intensity of meaning accessible via interaction and effort, should we not reevaluate the methodological role and validity of the concept of description in the framework of a semiotic theory and practice.

Įvadas

Šioje daktaro disertacijoje nagrinėjama vieno žymiausių XX a. antros pusės–XXI a. pradžios lietuvių poetų Sigitos Gedos (1943–2008) kūryba. Taip pat darbe keliami teorinio pobūdžio klausimai apie partikuliaraus teksto reikšmės ir prasmės buvimo būdą. Teorinis klausinėjimas reikalingas norint pagrįsti „idiolektiškumą“ kaip pagrindą semiotiniam, o ne vien kalbotyriniam poezijos tyrinėjimui. Dėl to poetinio idiolekto problema formuluojama kaip poetinių tekstų savitumo problema. Pirmoji disertacijos dalis skirta teoriniams klausimams aptarti, antroji – suformuluotoms teorinėms prielaidoms išbandyti konkrečiais tekštais.

Darbe iš principo apsiribota tuo, ką sąlyginai būtų galima pavadinti ankstyvąja ir vidurinio laikotarpio Gedos poezija „ne vaikams“: rinkiniais *Pėdos, Strazdas, 26 rudens ir vasaros giesmės, Žydinti slyva snaigyno ežere*. Tikiuosi, kad dabartinės išvados taps akstinu iš naujo pažvelgti ir į kitą Gedos kūrybą, ir nė kiek neabejoju, kad kitų poeto kūrinų aptarimas dabartinės išvadas smarkiai praturtintų.

Išskirti tokie disertacijos **tikslai**:

- Interpretuojant kalbotyrinę idiolekto sąvoką, suformuluoti semiotinę teksto partikuliarumo problematiką.
- Koceptualizuoti prieigą, kuri leistų analizuoti tekstų korpusus semiotinio partikuliarumo aspektu.
- Pritaikyti tą prieigą pasirinktam Sigitos Gedos poezijos tekstų korpusui aprašyti.

Tyrimo metodologija

Pirmoji disertacijos dalis – tai filosofinio pobūdžio samprotavimas ir analizė, kaip prancūziškosios, greiminės semiotikos rėmuose galima kelti teksto savitumo klausimą ir kas trukdo tai daryti. Tam pirma reikia semiotiškai koceptualizuoti lingvistinės kilmės idiolekto sąvoką, tada tą koceptą pritaikyti teksto kaip prasmės objekto problemai. Semiotikoje tradiciškai daugiau domimasi bendriausiu reikšmės procesu ir diskurso tipais, o

ne partikuliarumu ar savitumu, todėl trūksta išplėtos teksto kaip prasmės objekto problematikos. Tam pasitarnauja šiuolaikinio filosofo Grahamo Harmano į objektą orientuota ontologija, kurioje „objektas“ traktuojamas dinamiškai, nesutapatinant tiesiog su „daiktu“ kasdiene prasme ir, be to, remiantis semiotikai „genetiškai“ artima fenomenologine Edmundo Husserlio ir Martino Heideggerio filosofija. Siekiant pailustruoti argumentus, atliekama keletas poezijos tekstų aprašymų ir palyginimų.

Antroje disertacijos dalyje pasirinktiems poezijos tekstams nagrinėti taikoma savita metodinė prieiga, kuri iš principo, bet laisvai pagrįsta Greimo mokyklos išvystyta analitine praktika, jungiančia artimąjį skaitymą, aprašymą ir modeliavimą. Vietoj savotiška greiminės semiotikos vizitine kortele tapusio smulkaus ir išsamaus vieno teksto aprašymo, disertacijoje mėginama išsamiai aprašyti tokius elementų santykius, kurie išryškėja per visą eilėraščių rinkinį ar per kelis rinkinius. Šie santykiai atpažįstami fiksuojant skirtinguose eilėraščiuose pakartotinai pasirenkamas figūras, siužetinius motyvus, objektyvios pasaulio sandaros ar subjektyvių išgyvenimų vaizdinius, kalbos vartojimo specifiką ir t. t.

Struktūruojant tokiu būdu „surinktą“ medžiagą, kartais reikalinga konteksto rekonstrukcija, padedanti suvokti tas tekstų ypatybes, kurių specifika akivaizdi dėl kalbinio pavidalo, bet kurių relevantiškumas nėra savaime suprantamas. Galiausiai, pavienės specifinės teksto kalbos ypatybės traktuojamos kaip požymiai, vedantys link eidetinės teksto sandaros – Harmano terminais, link jo realiųjų savybių. Realiosios savybės aprašomos jungiant pavienius aptiktus elementų santykius į tam tikrus branduolius, kurie, net jeigu yra itin didelės apimties antropologiniu požiūriu, koegzistuoja tuose pačiuose tekstuose. Tie branduoliai vadinami semioidiolektiniais formantais.

Disertacijoje suformuluoti tokie tyrimo uždaviniai:

- Aptarti idiolektinės raiškos semiotines implikacijas ir struktūrą;
- Aptarti partikuliarųjį teksto pavidalą kaip idiolektinės raiškos struktūrinį analogą;
- Aptarti pagrindinius teksto prasminio savitumo analizės matmenis: skaitymo-supratimo vaidmenį, teksto kalbinio pavidalo reikšminės artikuliacijos procesą, semioidiolektinio formanto sampratą;

- Aprašyti pasirinktus Sigito Gedos poezijos tekstus pagal aptartus matmenis ir išskirti pagrindinius semioidiolektinius formantus.

Naujumas ir aktualumas

Disertacijoje keliamas greiminei semiotikai nebūdingas teksto partikuliarumo ir objektiškumo klausimas. Greiminės semiotikos ir Harmano į objektą orientuotos ontologijos sugretinimas sudaro sąlygas naujai svarstyti prasmės ir reikšmės buvimo būdo ir pažinimo sąlygų problemas. Paprastai greiminėje semiotikoje, sekant Louisu Hjelmslevu, tekstai suvokiami kaip bendro, achroniško semiotinio proceso neesminis veiksnys arba kaip reliatyvus konstruktas. Tuo tarpu atsižvelgus į teksto objektinį pobūdį, išryškėja prasmės istorinis matmuo ir sąveikos problematika, mat tekstas kaip objektas prieinamas tik per skaitymą ir pasižymi tam tikromis savybėmis, kurių negalima neproblemiškai perkelti į bet kurį kitą tekstą.

Taip pat disertacijoje išsamiai nagrinėjama Sigito Gedos kūryba, kuri lig šiol nėra susilaukusi pakankamos akademinės kritikos, nors tai vienas ryškiausių savo gyvenamojo laikotarpio poetų, laikomas svarbiu lietuvių poezijos modernintoju. Išskiriant ir aprašant semioidiolektinius formantus, pavyksta atskleisti Gedos poezijos specifiką ir kartu parodyti, koku mastu ji priklausoma nuo lietuvių poezijos tradicijos vyraujančios krypties.

Semioidiolektinių formantų aprašymas leidžia įvertinti poeziją kaip universumą, kuriame galimos įvairios prasmės formos – aksiologinės, subjektinės, politinės ar ontiškai specifinės. Kitaip sakant, šitoks aprašymas leidžia išžengti iš „teksto be konteksto“ kaip kalbos mikromodelio ir žengti link platesnio antropologinio tiek literatūros, tiek semiotikos supratimo. Tuo pačiu iškyla ir naujų problemų, mat reikia rasti analitinę prieigą prie semantinių konstruktų kitapus diskurso kaip reikšminio viseto.

Disertacijos ginamieji teiginiai yra tokie:

1. Teksto semiotikos požiūriu, idiolektas randasi iš įtampos tarp teksto objektiškumo, jo reikšmės tapsmo skaitymo eigoje ir jo prasmės pagrindo „sveiko proto pasaulyje“.

2. Skaitymas – tai veiksmas, kai fiksuoto kalbinio pavidalo horizonte steigiamas teksto reikšminis paviršius, įgalinantis per reikšmės tapsmus atskleisti vis naujus teksto profilius, kaip jo kintamas savybes.

3. Teksto semiotinis partikuliarumas išryškėja tada, kai jo kintamas paviršius per skaitytojo pastangą transformuojamas į reikšmės artikuliacijos trajektorijas.

4. Reikšmės artikuliacijos trajektorijos formuojamos prasmės pagrindu, kai teksto-skaitytojo sąveika įsiterpia į „sveiko proto pasaulį“, leidžiantį skaitytojui sučiuopti esmines teksto savybes.

5. Aprašyti konkrečių tekstų partikuliarumą galima išskiriant semioidiolektinius formantus – reikšmės artikuliacijos trajektorijas grindžiančias specifines „sveiko proto pasaulio“ konfigūracijas.

6. Nagrinėtuose Gedos tekstuose galima išskirti keturis pagrindinius semioidiolektinius formantus: 1) „elementaraus pasaulio viziją“, 2) „hiperarcheologinį matymą“, 3) „*poeto-Lietuvos* santykį ir „lietuviškumo“ produkavimą“, 4) „nepaprastų figūrų kosmą“.

7. Semioidiolektiniais formantais grįsta semiotinė poetinio idiolekto koncepcija peržengia pavienio teksto rėmus ir leidžia kelti klausimą apie pakartotinę sąveiką grįstą poetinės individualybės formavimąsi.

Disertacijos struktūra ir turinys

Disertacijos **Įvade** pristatoma bendra tyrimo koncepcija, disertacijos tikslai ir uždaviniai, aptariami ankstesni Sigito Gedos poezijos tyrimai, disertacijos naujumas ir aktualumas, metodologiniai tyrimo principai ir pristatomi ginamieji teiginiai.

Pirmos dalies pirmame skyriuje, „**Idiolekto sąvokos semiotinė traktuotė: nuo individualaus kalbėjimo prie partikuliaraus teksto**“, bendrais bruožais aptariama kalbotyrinė idiolekto problematika ir keliamas klausimas apie galimybę ją interpretuoti iš

semiotinės perspektyvos. Argumentuojama, kad tokia prieiga gali būti produktyvi dėl kelių priežasčių.

Pirma, semiotikoje apie poeziją labiau įprasta kalbėti kaip apie *kalbos tipą* (literatūriškumą, poetiškumą ir pan.), paliekant nuošalyje klausimą, kaip prasmę įgauna partikuliarus tekstas. Tokiai sampratai priskiriami Julios Kristevos, Roland'o Barthes'o, Michaelo Riffaterre'o darbai, kuriuose remiamasi modernistine meno ir literatūros kaip suverenaus raiškos ir komunikacijos būdo samprata, o literatūriškumas ar poetiškumas konceptualizuojami kaip „trikdantis“ kalbos tipas. Tuo tarpu prasmės statusas konceptualiai neapibrėžiamas ir suvokiamas vertybiškai, pagal meno sampratą.

Čia išskiriama Greimo semiotika, kurioje poetiškumas apibrėžiamas kaip *diskurso tipas*, veikiantis ne tik žodinėje kalboje, bet kaip apriorinėmis sąlygomis dedukciškai konstruojamas bendras semiotinis procesas. Tokiu atveju reikėtų kalbėti apie atskirą „poetinę gramatiką“, poetiškumą normalizuojant ir susiejant su kitais reikšmės produkavimo procesais. Bet nors Greimo teorinė poetiškumo koncepcija atrodo pažangesnė, joje juolab nekyla partikuliarumo klausimas, nes bet kuris tekstas tada matomas kaip tam tikrų – vėlgii tipinių – poetinių procedūrų atvejis.

Kalbos ir diskurso *tipų* tyrinėjimui priešpriešinamas paskiras tekstas kaip objektas, kuris pasirodo ne sakymo ir ne dedukcijos, o skaitymo situacijoje. Glaustai aptariama struktūralistinė ir postruktūralistinė skaitymo samprata (Barthes, Greimas, Eco), kuriai galima prikišti jos išvestinį pobūdį, mat ji tarsi dedukuojama iš reikšmės produkavimo sampratos. Dėl tokios kilmės ji irgi prasilenkia su tekstu kaip objektu. Todėl skyriaus pabaigoje siūloma pripažinti teksto-objekto buvimą kaip formalią sąlygą norint domėtis tekstų „semiotinių idiolektų“ arba jų partikuliarumo problema. Taip suformuluojama pirminė probleminė tekstų semiotinio partikuliarumo apibrėžtis: tai reikšmės artikuliacija, kuri aptinkama kaip objektas. Ji nesuteikia betarpiškos prieigos prie prasmės, bet steigia santykį su prasme, į kurį įsijungia skaitytojas.

Antrame skyriuje „**Individas raiškos ištakose, arba prasmės intensyvumas**“ ši problematika tikslinama sugrįžtant prie kalbotyrinės problematikos ir aptariant Michaelo Barlow tyrimą „Individual Usage: a Corpus-based Study of Idiolects“ (2010). Šis penkių JAV Baltųjų rūmų spaudos sekretorių pasakytų kalbų tyrimas parodo, kad idiolektinės variacijos paveikia net ir pačius įprasčiausius kalbos konstrukcinius elementus, dar nė

nekalbant apie retorines priemones ar sociokultūrinio arealo požymius. Tuo remiantis daroma prielaida, kad kalbos vartojimas neatsiejamas nuo kalbančiojo individualybės, o pastaroji yra kas kita nei kalba, todėl jos negali aprėpti *sakymo* problematika, kurią pradėjo Émile'is Benveniste'as. *Sakytosas* steigiamas pačiame diskurse, o štai *kalbantis individas* jau yra esamas ir be diskurso, kurį veikia savo buvimu.

Teigiama, kad kalbantis individas nėra vien tuščias rėmas, kurį užpildytų diskursas, bet ir pats yra prasmingas, teikia pagrindą tam, ką Paulis Ricoeuras vadina „kalbančiojo reikšme“ (*Interpretacijos teorija. Diskursas ir reikšmės perteklius*, 2000). Semiotinė idiolekto traktuotė suteikia galimybę susieti kalbančiojo reikšmę ir pasakymo reikšmę, pabrėžiant vieno individualumą ir kito partikuliarumą, mat tekstas kaip objektas taip pat paradoksaliai yra „už“ kalbos. Kalbantysis per tai, ką ir kaip pasirenka savo raiškai formuoti, atskleidžia savo supratimą, kokia yra jo dalyvaujama situacija.

Tokia padėtis siejama su Greimo suformuluota prasmės ir reikšmės santykio koncepcija, pagal kurią prasmė žmogui yra „natūrali“ terpė, akivaizdi duotybė, o jos pagrindu vyksta reikšmės artikuliacija. Žiūrint iš idiolekto tyrimų taško, pats kalbantysis „renka žodžius“ parafrazuodamas, kas jam „natūraliai suprantama“. Kitaip sakant, „natūralus supratimo jausmas“ kalbančiajam pasirodo reikšmės produkavimo fone, kur jam (tam „jausmui“) iškyla dviprasmybės, neaiškumo rizika, nes jis įgyja kalbinį pavidalą, o šis nėra kontroliuojamas.

Kalbinis pavidalas savaime reikšmės neturi, jis gali būti tik suprastas, taip pat produkuojant reikšmę prasmės, t. y. „supratimo jausmo“ pagrindu. Taigi artikuliacija – kalbinio pavidalo „pagaminimas“ – yra ir partikuliarizacija, nes reikšmė randasi tik suprantant tą konkretų pavidalą. Kiekvienas individo pasakymas paženklintas įtampos tarp kalbinių pasirinkimų, grįstų jam būdingu situacijos supratimu, ir kalbos apskritai kaip anoniminės diskursyvumo terpės, iš kurios renkamas, bet kuri savaime neimplikuoja supratimo. Dėl to klausytojo požiūriu nė vienas kalbėtojo pasakymas nėra savaime suprantamas, bet būtinai ką nors „pasako“ apie kalbantįjį, tiksliau, jo santykį su situacijos prasme ar apskritai „sveiko proto pasauliu“. Tokiu būdu pasirinkimai konstituoja individualios raiškos prasmės intensyvumą, kai svarbus pats vienu reikšmių buvimas, kitų – nebuvimas.

Trečiame skyriuje „**Teksto partikuliarumo problema**“ idiolekto semiotinė koncepcija taikoma teksto partikuliarumo problemai. Eksperimentiškai sugretinant kelis skirtingus tekstus pademonstruojamas skirtumas tarp diskurso tipo ir partikuliaraus teksto. Gretinant tekstus ne kaip atvejus, o kaip kalbinius pavidalus, išryškėja jų tarpusavio panašumai ir skirtumai, o tai rodo, kad tekstai turi *savybių*. Teksto savybių apibūdinimai iš principo neišsamūs – taip pasirodo teksto objektiškumas, dėl kurio jo kalbinis pavidalas nesutampa su kalba apskritai (t. y. tekstas nėra kalbos sanakaupa). Primenama Paulio Ricoeur'o ir Ritos Felski kritika konstruktyvistiniam tekstų traktavimui, kurį galiausiai siūloma laikyti simboline vertės formule, nepakankama teksto semiotiniam aiškinimui. Siūloma atsižvelgti į teksto kaip reiškinio specifiką, įtraukiant sąveikas – teksto skaitymo ir supratimo – matmenį ir peržengiant vien kalbinės organizacijos ir diskurso produkavimo rėmus.

Tai iliustruojama aptariant S. Gedos eilėraščio „Eilėraštis apie griūvančią Liškiavą“ ištraukoje aptinkamą refleksyvumą ir skaitymo kinetiką. Teigiama, jog į teksto reikšmės atsiradimo procesą įsiterpia reikšmės ansambliai („refleksyvumas“), jutiminės duotys (kinetika) ir kitokie dariniai, todėl apriorinės diskurso produkavimo kompetencijos yra nepakankamos. Pateikiama dalinė teksto prasminio intensyvumo apibrėžtis: tai teksto pajėgumas sudaryti sąlygas kurti prasmę kaip „sveiko proto pasaulio“ artikuliaciją.

Ketvirtame skyriuje „**Kitapus diskurso tipo – semiotinė egzistencija**“ siūloma tekstų prasminio intensyvumo tyrinėjimams pasitelkti greiminėje semiotikoje išvystytą analitinę praktiką, veikiančią „semiotinės egzistencijos“, specifinio buvimo būdo, plotmėje. Tai suvokiama kaip išankstinių ontinių perskyrų atsisakymas: ir užrašytas, ir fizinis veiksmas yra veiksmas, t. y. turi tą patį statusą. Bet koks tikrumas ar netikrumas, teisingumas ar klaidingumas priklauso ne nuo esmės, o nuo prasmės.

Aptariamas tekstų ir prasmės statusas standartinėje greiminės semiotikos teorijoje. Kritikuojamas teksto pavertimas vien operacine sąvoka ir iš to kyląs konstruktyvizmas, nes jie grindžiami prielaida, kad analizuojamas gali būti tik kalbos visumos procesas ar diskursas, o teksto prasminės implikacijos yra tik šio proceso arba diskurso funkcija. Jeigu tekstu vadinami bet kokie tyrėjo teorinį projektą ir analizės koherenciją užtikrinantys semiotiniai elementai, tai ši sąvoka paprasčiausiai prasilenkia su bet koku partikuliariu tekstu ir gali padėti paaiškinti tik kaip partikuliariame tekste atrandama medžiaga diskurso

tyrimui, bet ne kaip randasi to partikuliaraus teksto reikšmė. Šiuo pagrindu kaip nemokslinė kritikuojama Gianfranco Marrone „radikalaus konstruktyvizmo“ koncepcija (“L’Invention du texte“, 2008).

Penktojo skyriaus „**Teksto kaip prasmės objekto paieškos – skaitymo vaidmuo**“ pradžioje skaitymo kaip sąveikos samprata palyginama su U. Eco modelinio skaitytojo koncepcija. Argumentuojama už teksto ir skaitytojo autonomiją, dėl kurios skaitymo neišsemia vien iš anksto įrašytų tekstinių strategijų realizavimas, apie kurį kalba Eco. Skaitymas apibūdinamas kaip specifinis „žiūrėjimo“ būdas, kai matomos ne tiesiog raidės, bet reikšminė teksto paviršiaus sklaida. Ši sklaida dar reikalauja ir tam tikro aktyvumo, o tai rodo, kad teksto reikšminis paviršius nėra duotas savaime, bet įtraukia skaitytoją. Teigiama, jog teksto reikšminis paviršius randasi mėginant atskleisti duoto kalbinio pavidalo potencialą artikuliacijai. Tai reikalauja *pastangos*: teksto kalbos pavidalas tampa reikšminiu paviršiumi keldamas sąlygas, kuriomis jis gali būti suprastas kaip artikuliacija.

Suformuluojami du, negatyvus ir pozityvus sąveikos su tekstu kaip specifiniu objektu aspektai. Žiūrint negatyviai, nė vienas partikuliarus tekstas nėra savaime suprantamas. Žiūrint pozityviai, tam, kad dispersinis paviršius būtų artikuluotas reikšminėmis trajektorijomis, pasitelkiamas efektyvumo potencialas, kuris analogijos ryšiu susaisto tekstą ir skaitytoją. Demonstracijos tikslais nagrinėjami du pavyzdžiai – naujienu portalu antraštė ir S. Gedos eilėraščio ištrauka. Prieinama prie išvados, kad abiem atvejais tame pačiame tekste koegzistuoja kelios nebendramatės paveikumo konfigūracijos, kurios implikuoja ne apibrėžtas reikšmės struktūras, o dalyvavimą reikšmės konstravimo procesuose, peržengiančiuose diskursyvaus turinio ar išraiškos rėmus. Teksto pusėje tai verčia pripažinti pasauliškumą – teksto potencialą suaktyvinti už jo fenomeninių ribų veikiančias reikšmės infrastruktūras, juslines, naratyvines dispozicijas, praktines veiksenas, patirties režimus ir pan. Skaitytojo pusėje – skaitymo metu aktualizuojamą ir formuojamą dalyvaujamąjį potencialą kaip, pavyzdžiui, gebėjimas palaikyti diskurso atmintį, įsivaizduoti, generuoti afektus, pasijines būsenas (pavyzdžiui, „smalsumą“) ir pan.

Šeštame skyriuje „**Tekstas kitapus diskurso mechanizmo**“ apibendrinamos ankstesniuose skyriuose padarytos išvados. Aptariamos supratimo ir skaitymo apibrėžtys Greimo semiotikoje. Jas kritikuojant, siūloma pripažinti, kad teksto skaitymas ir supratimas nėra sakymo atitikmuo „adresato“ pusėje. Vietoj to supratimas apibrėžiamas kaip būdas,

kuriuo tekstas yra skaitytojui. Kadangi teksto reikšmės randasi skaitytojo pastangomis, jų sklaidą reikėtų suvokti kaip dinaminį skaitytojo gyvenamojo laiko pavidalą, jo semantinę tapsmą.

Supratimą įtraukianti prieiga prie tekstų partikuliarumo atveria tarpinę būklę tarp perdėm monumentalaus teksto kaip ypatingos prasmės steigties vietos statuso ir tarp teksto kaip neutralios autonomiškų diskurso procedūrų projekcijos statuso. Šie du iš pažiūros priešingi požiūriai aptariami kaip vienijami to paties rūpesčio subordinuoti teksto prasmės klausimą kultūrinei galiai koncentruoti ir paskirstyti prasmę. Šiuo požiūriu trumpai aptiriamos filosofinės hermeneutikos ir struktūralizmo pozicijos.

Septintame skyriuje „**Teksto objektiškumas**“ aptariama greiminėje semiotikoje svarbi prasmės efekto samprata. Siūloma ją atsieti nuo konstruktyvistinės teksto sampratos ir susieti su skaitytojo semiotinėmis kompetencijomis, kurios apibrėžiamos ne tik kaip diskursų produkavimo loginė sąlyga, bet ir kaip semiotinės egzistencijos matmuo. Pasitelkus prasmės efekto sampratą, skaitytojo supratimo pastanga pasirodo kaip teksto įtarpinta autopotencializacija. Norint nagrinėti šį procesą, reikia konceptualizuoti atitinkamą tiriamąjį režimą, kuriuo būtų galima fiksuoti skaitymo ir supratimo moduliacijas. Tuo tikslu prisimenamas ir aptiriamas Greimo siūlymas palyginti tekstą su jusliniu objektu.

Aštuntame skyriuje „**Dvejopos teksto kaip semiotinio objekto savybės**“ pristatoma filosofo Grahamo Harmano į objektą orientuota ontologija, suteikianti konceptualinį pagrindą traktuoti tekstą kaip objektą. Harmanas argumentuoja, kad filosofijoje tradicinis realizmas ir vyraujantis idealizmas apskritai praleidžia pro akis objektų problemą. Kaip išimtį, jis pasitelkia Edmundo Husserlio nurodytą objektų buvimą fenomenų plotmėje. Harmanas įveda dvejopą su intencionaliųjų arba *jusliniu objektu* susijusią perskyrą. Viena vertus, tarp nuolat kintančių juslinių objekto savybių ir paties juslinio objekto – juslinis objektas gali pasirodyti skirtingais profiliais, atspalviais, nuotaikomis, bet jos niekada jo neišsėms. Antra vertus, tarp juslinio objekto ir jo realiųjų savybių – juslinis objektas turi tam tikrus eidetinius bruožus, be kurių jis nebebūtų tas pats objektas arba būtų sunaikintas; realiosios savybės tiesiogiai jusliškai neduotos, prieiga prie jų gali būti tik netiesioginė.

Partikuliaraus teksto pasirodymas per skaitymą siejamas su juslines savybes centruojančiu jusliniu objektu: skaitytojų įspūdžiai, „tuščios vietos“ ir spėjimai gali būti

labai įvairūs, „teksto reikšmė“ – nenuspėjama, bet visada skaitomas tam tikras kalbinis pavidalas, kurio įspūdžiai ir reikšmės neišsemia. Pasiūlomas elementarus būdas fiksuoti neapibrėžtuosius semantinius tapsmus. Tuo tarpu teksto partikuliarumo aiškinimas siejamas su jo realiosiomis savybėmis, turinčiomis užtikrinti, kad skaitomas tekstas yra štai šis, o ne kitas.

Devintame skyriuje „**Už reikšmių tapsmo – prasmės tikrumas**“ teigiama, kad priartėti prie teksto kaip objekto eidetikos įmanoma tik iš principo pripažinus net ir „popieriniams“ semantiniams konstruktams realumą. Pademonstruojant pavyzdžiu, argumentuojama, jog realios teksto savybės nustato teksto buvimo būdą, kai vienos teksto paviršiaus ypatybės virsta jų „medžiaga“, kitos – ne, t. y. įgyja svarbos arba ne. Pačios realios savybės gali būti išskirtos kaip istorinio pobūdžio dariniai, susaistantys tekstą, skaitytoją ir „sveiko proto pasaulį“. Pavyzdžiui, „hiperarcheologinis matymas“ pasirodo tekstinėse situacijose, bet tik skaitytojui aktualizuojant „kartų grandinės“ sampratą ir naratyvinį vaizdinį, kuriame ypatinga subjektyvė to sampratos pagrindu sintezuoja etnografiškus simbolius. Taip randasi siužetinis „protėvių ieškojimo“ artimoje aplinkoje modelis. Šie dariniai pavadinami *semioidiolektiniais formantais*. Pastebima, kad viename tekste gali koegzistuoti keli formantai be jokio teksto visumos rišlumo principo. Vietoj to semioidiolektiniai formantai jungiasi kiekvienas savaip „medžiaga“ paversdamas teksto kalbinio pavidalo elementus. Tai pademonstruojama pateikus tekstinio mišravimo pavyzdį, kuris parodo, kad teksto paviršius nėra savaime medžiagiškai apibrėžtas. Tai leidžia daryti prielaidą, kad semioidiolektiniai formantai gali galioti daugiau nei vienam tekstui.

Disertacijos antrą dalį sudaro keturi skyriai, kurių kiekvienas skirtas vienam pasirinktų Sigitos Gedos kūrinų semioidiolektiniam formantui aptarti.

Pirmame skyriuje „**Elementaraus pasaulio vizija**“ aptariama, kaip eilėraščių rinkinyje *Pėdos* ir poemoje *Strazdas* formuojamas tam tikras regimasis kraštovaizdis, pasižymintis 1) visą jo apimtį užpildančiais pavieniais elementais, 2) kurie susieti vienmačiais ryšiais ir 3) kurie yra arba homogeniškos konceptualinės schemas, arba tas schemas papildantys, joms utopinio reikšmingumo suteikiantys „kosminiai“ dydžiai. Aptiriamas elementus siejantis akivaizdžios implikacijos ryšys, kuris leidžia resemantizuoti iš anksto apibrėžtas klišines sąsajas (pvz., *motinėlė :: žemelė*). Svarstoma, kaip panaudojant kultūrinės atminties medžiagą sudaromos elementarios „pasaulio tvarkos“ schemas (pvz.,

žolė :: duona :: medžiai; vaikai :: namai :: duona) ir kaip tos schemos įkraunamos „kosminio“ diskurso fragmentų utopiniu krūviu.

Schemoms pagrindą teikia agrarinė pasaulio samprata, o jas suintensyvina mokslinio, technologinio, stichinio diskurso fragmentai. Tokiu būdu agrarinė pasaulio samprata performuluojama ir utopizuojama, simuliuojant jos visuotinumą. Daroma išvada, kad taip atliekama pasaulio elementarizacija ir projektuojamas „elementaraus žmogaus“ gyvenimo stilius, pagrįstas nedidelius skaičiumi vienareikšmių esinių ir reguliariais jų tarpusavio ryšiais. Tokia kūrybinė strategija apibūdinama kaip savotiškas kultūrinis programavimas ir gretinama su korporacine populiariaja kultūra. Pastebima, kad kaip vienas iš „kosminių“, visuotinumą simuliuojančių elementų veikia ir eilėraščių „aš“ bei poemos veikėjas Strazdas.

Antrame skyriuje „**Hiperarcheologinis matymas**“ aptariamas *Pėdų* eilėraščiams ir *Strazdui* būdingas tam tikros kategorinės intuicijos subjektyvus išgyvenimas per metaforą. Dabarties pozicijoje esantis subjektas susiduria su tam tikrais objektais ar apskritai kraštovaizdžiu, per kurį jam pasirodo praeitis. Tokiu būdu žvilgsnis atveria praeitį be jokios laikinę apimtį turinčios rekonstrukcijos, bet per akimirkos įspūdį. Tokio matymo objektas yra juslinis, bet kartu tipinis, savaime suprantamas ir be išskiriamų savybių, taigi vienodai prieinamas visiems.

Konkrečių objektų parinkimas ir jų lokalizacija bei kvalifikacijos (*genties pėda ant puntuko, rudosios nendrės ežere, Lietuvos kraštovaizdis, dažyti kiaušai, kluonas, žolė* ir t. t.) riboja „visų“ sociosemiotinę apimtį, mat orientuoja ją etnografiškai. Tačiau etnografiškumas yra ne scheminis, o substancinis, sietinas su „artumu“ ar „savumu“. Kadangi subjektyvybės požiūriu visi tokie objektai aptinkami atsitiktinai, jie panašūs į naujus arba atnaujintus etnografinius simbolius.

Aptariamas subjektyvaus išgyvenimo situacijos konstravimas. Pastebima, kad objekto pasirodymas gali būti konstruojamas skirtingai, bet visais atvejais patyrimas yra veikiau spekuliatyvus, kai panaudojant kalbos galimybes atveriamas „dalyvavimo kartų grandinėje“ etnografinės vaizduotės kategorija. Dėl to subjekto-objekto susidūrimo situacija jusliška tik iš pažiūros, objekto juslinė duotis apribojama vien jo pasirodymu. Daroma išvada, kad iš tiesų „hiperarcheologinio matymo“ objektai sintezuojami, kaip tiesioginės sandūros su praeitimi projekcijos.

Trečiame skyriuje „**Poeto-Lietuvos santykis ir ‘lietuviškumas’**“ sociosemiotiniu aspektu aptariama tam tikra moderni mitologija, tiesiogiai susaistanti *Lietuvą* ir *poetą*, t. y. socialinę erdvę ir jai lygiavertį veikėją, kuris yra ne tiek tos erdvės narys, kiek jos mediatorius. Kaip šiuos du polius susaistanti ašis įvardijamas tekstine praktika įgyvendinamas „lietuviškumo“ produkavimas. Ši praktika apibūdinama kaip tam tikras rašymo selektyvumas ir gretinama su Roland'o Barthes'o sąvoka *écriture*. Pastebima, kad „lietuviškumas“ persmelkia Gedos tekstus ir užgožia kitas realijas, o pavyzdžiu pateikiamas kraštovaizdžių konstravimas, kai net ir egzotiški kraštai tampa „lietuviški“.

Pasitelkiant Erico Landowskio sociosemiotikos koncepcijas, toks „lietuviškumo“ *écriture* apibūdinamas kaip aktyvus mėginimas formuoti ir performuoti kolektyvinę savastį kaip sociosemiotinės erdvės „savumo“ normą. Norint išryškinti šios Gedos kūrybai būdingos tekstinės praktikos specifiką, atliekamas palyginimas su Maironio („Vakaras (Ant ežero Keturių Kantonų“) ir prano morkūno („donžuanas“) eilėraščiais. Lyginimo ašimi pasirenkami lyčių vaidmenys. Pastebimas Gedos poezijos artumas Maironio poezijai, bet fiksuojamas ir esminis pokytis: Maironio tekste „lietuviškumas“ artikuluojamas siekiant rezonanso, Gedos tekstuose – produkuojamas siekiant ekspansijos. Produkuoti reikia todėl, kad įvairios modernaus gyvenimo ir diskurso sritys iš principo netradiciškos, todėl negali būti padengtos folkloro ištekliais. Kolektyvinės savasties produkavimas siejamas su hermetišku, mat tokiu atveju pagrindine skaitytojo užduotimi tampa ženklų atpažinimas remiantis iš anksto apbirėžtomis sociosemiotinėmis charakteristikomis.

Aptariamas hierarchinis *poeto* ir *Lietuvą* sudarančios anoniminės antropomorfinės esybių aibės santykis. *Poetas* tiesiogiai sąveikauja su *Lietuva* kaip objektu, taigi yra vienintelis tikras subjektas ir viršesnis už visus *Lietuvos* kaip terpės narius. *Poetas* su terpės nariais sąveikauja gebėdamas perskaityti juos vienijantį homogenišką kultūros kodą. Teigiama, kad ši konfigūracija – tai tikroji, gilioji Gedos poezijos mitinė struktūra, taigi Gedos mitologija iš principo politinė, o ne kultūrinė. Gedos *poetas* gretinamas su Landowskio apibūdintu politiko tipu, *Didvyriu tarpininku*, kuris įkūnija tam tikrą būdą būti kartu. Iškeliama problema, kaip aiškinti poeziją, pretenduojančią perimti politikos funkcijas.

Ketvirtame skyriuje „**Nepaprastų figūrų kosmas**“ aptariama Gedos poezijos figūratyvinio matmens (pagal apibrėžimą greiminėje semiotikoje) specifika. Pastebima, jog Gedos tekstuose esama kitoniškų, neįprastų figūrų, nesulyginamų su kitais tekstų

dėmenimis. Jos pavadinamos „nepaprastomis figūromis“. Parodoma, kad šios figūros nėra metaforos ar simboliai. Teigiama, jog jos peržengia standartinę greiminės semiotikos figūratyvumo apibrėžtį, nes neturi atitikmenų natūraliojo pasaulio išraiškos plotmėje.

Norint šią apibrėžtį išplėsti, figūratyvumas svarstomas kaip kasdienės *įprastumo* patirties semiotinis vaizdinys: figūros nėra nei daiktai, nei žodžiai, užtat jos nuolat artikuliuojamos dalyvaujant diskursuose ir veiklose. Gedos nepaprastos figūros aiškinamos kaip pagrįstos išžengimo iš įprastumo lauko gestu, kai sutraukomi sąryšiai, užtikrinantys įprastą, „natūralų“ figūros suvokimą. Tokiu būdu pati figūra tampa artikuliacijos lauku, o jos buvimas – prasmingu nuokrypiu.

Pabrėžiama, kad šie nuokrypiai randasi kaip teksto buvimo principas, o ne kaip samprotavimo pasekmė. Pateikiamas Gedos knygos *26 rudens ir vasaros giesmės* pavyzdys, kur nepaprastų figūrų produkavimas yra kone pagrindinis veiksnys, užtikrinantis teksto tęstinumą. Keliamas klausimas, koks galėtų būti nepaprastų figūrų autonomijos pagrindas. Teigiama, jog reikia pripažinti figūras apskritai sudėtinėmis artikuliacijomis, o taip pat galimybę kurti naujas figūras. Tuo tarpu Gedos nepaprastos figūros suponuoja dar ir savitą suvokimo režimą: jos neturi galutinio pavidalo, bet yra tapsmai.

Šios figūros atsyja nuo įprastam figūratyvumui būdingo substantyvumo ir yra metamorfiškai tokios. Jų nesubstantyvumas, metamorfiškumas ir intensyvumas rodo, kad šios figūros yra *onirinio* pobūdžio. Vis dėlto nepaprastos figūros pasirodo ne sapnuose, o tekstuose, todėl norint jas aiškinti pabrėžiama įsivaizdavimo (o ne atpažinimo) svarba. Nepaprastų figūrų suvokimas nepaaiškinamas racionalių pažinimu ar juoslumu, bet sietinas su vaizduote kaip „dinaminiu atsaku“, kaip ją apibūdina Kristupas Sabolius (*Įnirtingas miegas. Vaizduotė ir fenomenologija*, 2012). Tai įsivaizdavimas kaip pastanga. Parodoma, kaip tokią pastangą skatina ir atmosferiškai pagrindžia *26 rudens ir vasaros giesmių* tekstai. Fiksuojamas *26 giesmėse*, palyginus su *Pėdomis* ir *Strazdu*, įvykęs atmosferinis lūžis, išlaisvinantis nepaprastų figūrų sklaidą.

Išvados

Sigitas Geda (1943–2008) – vienas ryškiausių XX a. antros pusės ir XXI a. pradžios lietuvių poetų. Disertacijoje *Sigito Gedos poetinis idiolektas* siekiama atskleisti šio autoriaus poezijos savitumą, pasitelkiant semiotinę idiolekto sampratos rekonceptualizaciją.

Interpretuojant kalbotyriniuose tyrimuose pristatomą idiolektiškumo pasireiškimo situaciją semiotiniu požiūriu, daroma prielaida, kad kalbos ir jos vartojimo sąsaja su individualybe nėra vien formali, o taip pat peržengia loginės sakymo subjekto steigties rėmus. Vietoj to kalbančiojo savitumas *pasireiškia* per kalbėjimo būdą: kalbėjimo būdas nėra tik vienas iš skirtingų būdų pasakyti „tą patį“ – semiotiniu požiūriu, kalbėjimo būdas yra buvimas, kuris atskleidžia, kaip kalbantysis supranta savo raiškos situaciją. Tai įmanoma užčiuopti tik pripažinus tą situaciją kaip prasmės situaciją: pavyzdžiui, jei tas pačias pareigas, tą patį pareigybinį elgsenos ir kalbėsenos protokolą atstovaujantis asmuo A vartoja žymiai daugiau pirmo asmens formuluočių, asmuo B – trečio asmens formuluočių, tai rodo ne tik kad esama formaliai atskirų kalbos repertuarų ir vartosenų, bet ir kad esama individualių būdų traktuoti pačias pareigas ir patį protokolą. Kitaip sakant, semiotiškai idiolektiškumas pasirodo ne kaip kokio nors individo „turimas“ kalbinis repertuaras, bet kaip jo buvimo prasmingumas. Dėl šio prasmingumo reikšmės elementų duoties neįmanoma apibrėžti remiantis vien fenomeniniu paviršiumi (semiotinės sistemos elementais): tų elementų suvokimas neatsiejamas nuo to, kas reiškiasi.

Tokia tarpinė išvada perkeliama į teksto prasmės problematikos svarstymus. Teigiama, jog poetinės kalbos savipakankamumu grįsta teksto imanencijos koncepcija taip pat pašalina iš akiračio teksto prasmingumą, nes arba orientuojasi vien į „literatūriškumą“, arba, bendresnėje semiotinėje koncepcijoje, į tekstą kaip apskritai talpyklą reikšmėms, kurios taip pat esą randasi per izoliuotus, taigi savipakankamus kalbinių elementų santykius. Tokios koncepcijos ištakose slypi neapmąstyta prielaida, esą reikšmės elementai teksto „talpykloje“ duoti neproblemiškai ir neutraliai, kaip savaimė-suprantami. Tokiu būdu visiškai apeinama supratimo problema, o kartu su ja – bet kokia savitumo problematika, kuri iškyla susiduriant su prasmės intensyvumu, t. y. su nesuprasta prasme.

Toks prasminio savitumo ir supratimo ryšys, laikantis semiotinės analizės praktikos, skatina atsigręžti į patį teksto prasmės duoties momentą, kuris išryškinamas per teksto

skaitymo kaip „fizinio“ veiksmo prasmines implikacijas. Mėginama aprašyti, koku būdu vyksta teksto paviršiaus elementų „prasminimas“. Bandomosios skirtingų atvejų analizės parodo, kad teksto paviršiaus elementai neturi iš anksto apibrėžtų ir savaime atpažįstamų reikšmių ar vieningo rišlumo principo, bet skaitymo laike pasirodo veikia kaip mirgėjimas, prasminimo vektorių daugis, kai iškyla vis nauji sąryšiai ir vis kiti teksto paviršiaus profiliai, taigi atsiveria savotiškas teksto skaitymo erdvėlaikis. Tokiu būdu tekstas pasirodo kaip prasmės objektas, kuris savo buvimo intensyvumu ir lemia pavienių teksto paviršiaus elementų konfigūracijų nebaigtinumą ir bendrą galimybinį teksto paviršiaus pobūdį.

Remiantis šiomis išvadomis, fiksuojamas pleištas tarp klasikinės Greimo semiotikos epistemologinių prielaidų ir Greimo semiotinių tyrimų mokyklos išvystytos originalios teksto tyrimo praktikos. Teigiama, kad tos praktikos efektyvumą lemia savotiškas išankstinių prielaidų suskliaudimas ir teksto paviršiaus elementų prasmės pripažinimas realia. Išplėtus šį principą iki visų paviršiaus elementų, atsiskleidžia to paviršiaus galimybinis ir laikinis pobūdis. Tai neleidžia Greimo pavyzdžiu kažkur kitapus teksto paviršiaus postuluoti esą tekstą-prasmės objektą išsemiančio išankstinio invarianto. Mat nors atrodo įmanoma atskirti tekstą-prasmės objektą nuo sakymo instancijų (nes šios ir yra tik loginės išvestinės iš teksto buvimo), negalima to paties padaryti su teksto supratimu. Argumentuojama, kad pašalinant supratimo problemą iš tyrimo akiračio iš tiesų tiesiog remiamasi paties tyrėjo kitapus aprašymo rėmų atliktomis ar pasirinktomis baigtinėmis interpretacijomis (pervadintomis „prasmės efektu“) ir nepaisoma teksto paviršiaus galimybiškumo. Toks požiūris veda į kultūros, kaip interpretacijų apytakos terpės ir savotiškos galios prasmei, ir semiotikos, kaip tos galios instrumento, sampratą (ją aiškiai eksplikuoja Gianfranco Marrone), tačiau nėra pajėgus įvertinti teksto savitumo ir kartu galiausiai atskiria prasmę nuo žmogiškojo individo, jei tik jis nėra išvestinis konstruktas.

Kadangi teksto paviršiaus galimybiškumas neleidžia remtis tariamai savaime duotu prasmės efektu, kuris savo ruožtu turėtų patvirtinti postuluojamą teksto pamatinį invariantą, disertacijoje siūloma ieškoti kito kelio pažinti teksto prasminį savitumą. Pastebima, kad anksčiau minėtas teksto elementų realumo, jų „semiotinės egzistencijos“ pripažinimas yra efektyvus ne todėl, kad jie pripažįstami esą nefiktyvus ar faktiški, ir ne todėl, kad koku nors būdu persikeliamą į „teksto pasaulį“, bet dėl to, kad jų realumas – tai prasmės realumas, teksto-prasmės objekto buvimas. Keliamas klausimas, kaip teksto-prasmės objekto buvimas

susijęs su prieš tai apibūdintu teksto paviršiaus elementų daugiabriauniu ir profiliuotu pasirodymu skaitymo laike. Remiantis Grahamo Harmano į objektus orientuotos ontologijos modeliu, ši sąsaja apibūdinama kaip dvejiopa įtampa tarp objekto ir jo savybių: viena vertus, su tekstu susiduriama kaip su permaininga ir galimybiška, „jusline“ (intencionalia) paviršiaus elementų duotimi; kita vertus, su juo susiduriama kaip su netiesiogine prasmės duotimi, kuri nepriklausoma nuo galimybinių variacijų, bet pasirodo kaip teksto buvimą štai šiuo tekstu užtikrinančios realios savybės.

Taip pritaikytas Harmano modelis leidžia naujai, per objekto ir jo savybių abipusės įtampos prizmę, pažvelgti į teksto kaip realios (ne juslinės-intencionalios) prasmės objekto buvimą, kuris atrodo svarbesnis kalbant apie prasminį savitumą. Ieškoti realiųjų teksto savybių siūloma atliekant paradoksalų analitinį judesį: mėginant jas fiksuoti, reikia peržengti juslinio-intencionaliojo paviršiaus galimybiškumą, tačiau tai daroma nusikreipiant ne į abstraktų invariantą ar interpretacinį „visumos“ finalizavimą kitapus teksto-skaitytojo sąveikos; vietoj to siūloma nusikreipti į tuos pačius paviršiaus elementus kaip *realius* anksčiau aptartu semiotinės egzistencijos modusu – nepriklausomus nuo „apie ką“ struktūros, taigi esamus kitapus galimybių juos (per)konfigūruoti pagal išankstines sistemines prielaidas. Imantis naujai teorizuoti prieš tai sukritikuotą naiviają prasmės efekto koncepciją, ši reali teksto paviršiaus elementų duotis atskleidžiama aprašant juos jų *efektyvumo* požiūriu, fiksuojant, kokių būdu steigiasi teksto buvimas kaip tai, kas reikalauja supratimo pastangos.

Atliekant bandomuosius aprašymus, po to – Gedos tekstų aprašymus, paaiškėja, kad teksto efektyvumas randasi per atskirus prasminius darinius, kurie pavadinami *semioidiolektiniais formantais*. Šie formantai susidaro atsiskleidžiant būtiniesiems teksto paviršiaus elementų ryšiams, kurie, negana to, peržengia pavienių tekstų rėmus: pavyzdžiui, jeigu keliuose eilėraščiuose fiksuojami agrarinio pasaulėvaizdžio stereotipus atitinkančių būtybių išvardijimai, tai galima fiksuoti raiškos schematizmą, kuris nėra nei invariantas (nes išvardijimo atvejai skirtingi), nei „visumos“ esminė kvalifikacija (nes jis nepriklauso nuo pavienio eilėraščio kitų elementų, o taip pat nėra jokio pagrindo teigti, kad tie eilėraščiai būtinai vieninteliai, kuriuose tas schematizmas galėtų atsikartoti), bet reikalauja vienokiu ar kitokiu būdu – gal su atpažinimo džiaugsmu, gal su panieka, gal su nuostaba, šiaip ar taip, per sandūrą – tą pasaulėvaizdį pripažinti esant štai šiuo pavidalu.

Tokiu būdu aprašant Gedos tekstus išskiriami keturi semioidiolektiniai formantai: „elementaraus pasaulio vizija“, „hiperarcheologinis matymas“, „*poeto-Lietuvos* santykis ir „lietuviškumas“, „nepaprastų figūrų kosmas“. Nors neabejojama, jog tai nėra visi galimi išskirti formantai, jau ir išskyrus šiuos keturis paaiškėja, kad semioidiolektiniai formantai – tai daugybiniai autonominiai dariniai, kurie nepajungti jokiam išankstiniam „aukštesniam“ ar „gilesniam“ rišlumui, bet patys suteikia pavidalą teksto paviršiui. Tad teksto prasminį savitumą užtikrina autonominių darinių – formantų sambūvis, kurį skaitymo laiko požiūriu būtų galima įsivaizduoti kaip teksto *prasmingumą* užtikrinančios pusiausvyros paieškas.

Pagal disertacijos išvadas tolesniuose tyrimuose būtų galima kelti bent kelias problemas: a) kaip randasi minėta prasmingumo pusiausvyra, t. y. kokia galėtų būti santykių tarp paskirų formantų dinamika; b) ar autonominių darinių konsteliacija grįsta teksto savitumo koncepcija galėtų tapti atspara naujai semiotiniu žvilgsniu įvertinti individualybės problematiką; c) ar, užfiksavus skirtį tarp teksto kaip kultūriškai determinuoto interpretacinio „prasmės visumos“ konstrukto ir teksto kaip per sąveiką ir pastangą prieinamos prasmės intensyvumo vietos, nereikėtų iš naujo įvertinti aprašymo kaip metodologinio koncepto vaidmens ir validumo semiotinėje prasmės teorijoje ir tyrimų praktikoje.

Publications on the Subject of the Dissertation

Mokslo straipsniai disertacijos tema

1. „Sigito Gedos „Pedos“ – idiolektinio aprašymo bandymai“, *Colloquia*, Nr. 34, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2015, p. 99–121.
2. „Ezopo kalba kaip semiotinis mechanizmas“, *Tarp estetikos ir politikos. Lietuvių literatūra sovietmečiu*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2016, p. 289–311.

Conference Papers on the Subject of the Dissertation

Mokslinėse konferencijose skaityti pranešimai disertacijos tema

1. Tarptautinė konferencija „Religious Experience and Tradition“, Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas, 2012 m. gegužės 11–12 d., pranešimas „Tradicijos išgyvenimas Sigito Gedos „Giesmėje apie pasaulio medį“.
2. Mokslinė konferencija „Doktorantų agora: tekstų analizės labirintai“, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Vilnius, 2012 m. gegužės 18 d., pranešimas „Prielaidos semiotiniam individualumo ir kolektyvumo raiškos tyrimui“.
3. Mokslinė konferencija „Doktorantų agora: teorinės perspektyvos“, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Vilnius, 2013 m. gegužės 17 d., pranešimas „Rūšis-žanras: nuo užtekstinio įvardijimo link tekstinio aprašymo“.
4. Mokslinė konferencija „Doktorantų agora: kontekstų pinklės“, 2015 m. gegužės 29 d., Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Vilnius, pranešimas „Poezija galios kontekste: teritorija kaip saviraiškos matmuo ir poveikio priemonė“.

5. Tarptautinė mokslinė konferencija „Le structuralisme: entre héritage et transformations contemporaines“, 2016 m. rugsėjo 29–30 d., pranešimas „The Semiotic Text and the Problem of Understanding in Greimasian Semiotics – Questions and Consequences“.

6. 13-asis pasaulinis semiotikos kongresas, 2017 m. birželio 26–30 d., pranešimas „The Problem of Understanding in Greimasian Semiotics“.

Paulius Jevsejevas (b. 1985) graduated from the Vilnius University Faculty of Communication in 2008 with a BA in Information and Communication Science. In 2010, he graduated from the Vilnius University Faculty of Philology with an MA in Semiotics. In 2011–2016, he was enrolled in the PhD programme of Vilnius University at the Faculty of Philology. In 2016, he received a scholarship from the French Ministry of Foreign Affairs and International Development and spent two months researching in Paris.

Paulius Jevsejevas (g. 1985) 2008 m. Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultete baigė informologijos bakalauro studijas. 2010 m. Vilniaus universiteto Filologijos fakultete įgimo semiotikos magistro laipsnį. 2011–2016 studijavo Vilniaus universiteto doktorantūroje. Gavęs Prancūzijos Užsienio reikalų ir tarptautinio vystymo ministerijos paramą, 2016 m. balandžio–gegužės mėn. stažavosi Paryžiuje.